

МІЖНАРОДНИЙ ПАКТ ПРО ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА*

Прийнято 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН.
Док. ООН A/RES/2200 A (XXI)

Держави, які беруть участь у цьому Пакті,

беручи до уваги, що відповідно до принципів, проголошених Статутом Організації Об'єднаних Націй, визнання гідності, властивої всім членам людської сім'ї, та рівних і невід'ємних прав їх є основою свободи, справедливості і загального миру,

визнаючи, що ці права випливають з властивої людській особі гідності,

визнаючи, що згідно з Загальною декларацією прав людини ідеал вільної людської особи, яка користується громадянською і політичною свободою і свободою від страху та нужди, можна здійснити, тільки якщо будуть створені такі умови, за яких кожен може користуватися своїми економічними, соціальними і культурними правами, так само, як і своїми громадянськими та політичними правами,

беручи до уваги, що за Статутом Організації Об'єднаних Націй держави зобов'язані заохочувати загальне поважання і додержання прав і свобод людини,

беручи до уваги, що кожна окрема людина, маючи обов'язки щодо інших людей і того колективу, до якого вона належить, повинна добиватися заохочення і додержання прав, визнаних у цьому Пакті,

погоджуються про такі статті:

Частина I

Стаття 1

1. Всі народи мають право на самовизначення. На підставі цього права вони вільно встановлюють свій політичний статус і вільно забезпечують свій економічний, соціальний і культурний розвиток.

2. Всі народи для досягнення своїх цілей можуть вільно розпоряджатися своїми природними багатствами і ресурсами без шкоди для будь-яких зобов'язань, що випливають з міжнародного економічного співробітництва, оснований на принципі взаємної вигоди, та з міжнародного права. Жоден народ ні в якому разі не може бути позбавлений належних йому засобів існування.

3. Всі держави, які беруть участь у цьому Пакті, в тому числі ті, що несуть відповідальність за управління несамоврядними і підопічними територіями, повинні, відповідно до положень Статуту Організації Об'єднаних Націй, заохочувати здійснення права на самовизначення і поважати це право.

Частина II

Стаття 2

1. Кожна держава, яка бере участь у цьому Пакті, зобов'язується поважати і забезпечувати всім перебуваючим у межах її території та під її юрисдикцією особам права, визнані в цьому Пакті, без будь-якої різниці щодо раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження чи іншої обставини.

2. Якщо це вже не передбачено існуючими законодавчими чи іншими заходами, кожна держава — учасниця цього Пакту зобов'язується вжити необхідних заходів відповідно до своїх конституційних процедур і положень цього Пакту для вжиття таких законодавчих або інших заходів, які можуть виявитися необхідними для здійснення прав, визнаних у цьому Пакті.

3. Кожна держава, яка бере участь у цьому Пакті, зобов'язується:

а) забезпечити всякій особі, права і свободи якої, визнані в цьому Пакті, порушено, ефективний засіб правового захисту, навіть коли це порушення було вчинене особами, що діяли як особи офіційні;

б) забезпечити, щоб право на правовий захист для будь-якої особи, яка потребує такого захисту, встановлювалось компетентними судовими, адміністративними чи законодавчими властями або будь-яким іншим компетентним органом, передбаченим правовою системою держави, і розвивати можливості судового захисту;

с) забезпечити застосування компетентними властями засобів правового захисту, коли вони надаються.

Стаття 3

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються забезпечити рівне для чоловіків і жінок право користування всіма громадянськими і політичними правами, передбаченими в цьому Пакті.

Стаття 4

1. Під час надзвичайного становища в державі, при якому життя нації перебуває під загрозою і про наявність якого офіційно оголошується, держави — учасниці цього Пакту можуть вживати заходів на відступ від своїх зобов'язань за цим Пактом тільки в такій мірі, в якій це диктується гостротою становища, при умові, що такі заходи не є несумісними з їх іншими зобов'язаннями за міжнародним правом і не тягнуть за собою дискримінації виключно на основі раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії чи соціального походження.

2. Це положення не може бути підставою для якихось відступів від статей 6, 7, 8 (пункти 1 і 2), 11, 15, 16 і 18.

3. Будь-яка держава, що бере участь у цьому Пакті і використовує право відступу, повинна негайно інформувати інші держави, що беруть участь у цьому Пакті, за посередництвом Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй про положення, від яких вона відступила, і про причини, що спонукали до такого рішення. Має бути також зроблено повідомлення через того ж посередника про дату, коли вона припиняє такий відступ.

Стаття 5

1. Ніщо в цьому Пакті не може тлумачитись як таке, що означає, що якась держава, якась група чи якась особа має право займатися будь-якою діяльністю або чинити будь-які дії, спрямовані на знищення яких-небудь прав чи свобод, визнаних у цьому Пакті, або на обмеження їх у більшій мірі, ніж передбачається в цьому Пакті.

2. Ніяке обмеження чи приниження будь-яких основних прав людини, визнаних або існуючих в якій-небудь державі — учасниці цього Пакту на підставі закону, конвенцій, правил чи звичаїв, не допускається під тим приводом, що в цьому Пакті не визнаються такі права або що в ньому вони визнаються в меншому обсязі.

Частина III

Стаття 6

1. Право на життя є невід'ємне право кожної людини. Це право охороняється законом. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя.

2. В країнах, які не скасували смертної кари, смертні вироки можуть виноситися тільки за найтяжчі злочини відповідно до закону, який діяв під час вчинення злочину і який не суперечить постановам цього Пакту і Конвенції про запобігання злочинів геноциду і покарання за нього. Це покарання може бути здійснене тільки на виконання остаточного вироку, винесеного компетентним судом.

3. Коли позбавлення життя становить злочин геноциду, слід мати на увазі, що ніщо в цій статті не дає державам-учасницям цього Пакту права яким би то не було шляхом відступати від будь-яких зобов'язань, прийнятих згідно з постановами Конвенції про запобігання злочинів геноциду і покарання за нього.

4. Кожен, кого засуджено до смертної кари, має право просити про помилування чи про пом'якшення вироку. Амністія, помилування або заміна смертного вироку можуть бути даровані в усіх випадках.

5. Смертний вирок не виноситься за злочини, вчинені особами, молодшими за вісімнадцять років, і не виконується щодо вагітних жінок.

6. Ніщо в цій статті не може бути підставою для відстрочення або недопущення скасування смертної кари будь-якою державою-учасницею цього Пакту.

Стаття 7

Нікого не може бути піддано катуванню чи жорстокому, нелюдському або принижуючому гідність поводженню чи покаранню. Зокрема, жодну особу не може бути без її вільної згоди піддано медичним чи науковим досліддам.

Стаття 8

1. Нікого не можуть, держати в рабстві: рабство і работоргівля забороняються в усіх їх видах.

2. Нікого не можуть держати в підневільному стані.

3. а) Нікого не можуть приневолювати до примусової чи обов'язкової праці;

б) в тих країнах, де у вигляді покарання за злочин може призначатися позбавлення волі, зв'язане з каторжними роботами, пункт 3 (а) не вважається перешкодою для виконання каторжних робіт за вироком компетентного суду, що призначив таке покарання;

с) терміном «примусова чи обов'язкова праця» в цьому пункті не охоплюється:

i) будь-яка не згадана в підпункті (б) робота чи служба, котру, як правило, повинна виконувати особа, що перебуває в ув'язненні на підставі законного розпорядження суду, або особа, умовно звільнена від такого ув'язнення;

ii) будь-яка служба військового характеру, а в тих країнах, де визнається відмовлення від військової служби з політичних чи релігійно-етичних мотивів, будь-яка служба, передбачена законом для осіб, що відмовляються від військової служби з таких мотивів;

iii) будь-яка служба, обов'язкова у випадках надзвичайного становища або лиха, що загрожують життю чи благополуччю населення;

iv) будь-яка робота чи служба, що входять до звичайних громадських обов'язків.

Стаття 9

1. Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути піддано свавільному арешту чи триманню під вартою. Нікого не може бути позбавлено волі інакше, як на підставах і відповідно до такої процедури, які встановлено законом.

2. Кожному заарештованому повідомляються при арешті причини його арешту і в терміновому порядку повідомляється будь-яке пред'явлене йому обвинувачення.

3. Кожна заарештована або затримана за кримінальним обвинуваченням особа в терміновому порядку доставляється до судді чи до іншої службової особи, якій належить за законом право здійснювати судову владу, і має право на судовий розгляд протягом розумного строку або на звільнення. Тримання під вартою осіб, які чекають судового розгляду, не має бути загальним правилом, але звільнення може ставитись у залежність від подання гарантій явки на суд, явки на судовий розгляд у будь-якій іншій його стадії і, в разі необхідності, явки для виконання вироку.

4. Кожному, хто позбавлений волі внаслідок арешту чи тримання під вартою, належить право на розгляд його справи у суді, щоб цей суд міг невідкладно винести постанову щодо законності його затримання і розпорядитися про його звільнення, якщо затримання є незаконним.

5. Кожен, хто був жертвою незаконного арешту чи тримання під вартою, має право на компенсацію, якій надано позовної сили.

Стаття 10

1. Всі особи, позбавлені волі, мають право на гуманне поводження і поважання гідності, властивої людській особі.

2. а) Обвинувачені у випадках, коли немає виняткових обставин, поміщаються окремо від засуджених, і їм надається окремий режим, що відповідає їх статусу незасуджених осіб.

б) обвинувачені неповнолітні відокремлюються від повнолітніх і в найкоротший строк доставляються до суду для винесення рішення.

3. Пенітенціарною системою передбачається режим для ув'язнених, істотною метою якого є їх виправлення і соціальне перевиховання. Неповнолітні правопорушники відокремлюються від повнолітніх, і їм надається режим, що відповідає їх віку і правовому статусу.

Стаття 11

Ніхто не може бути позбавлений волі на тій лише підставі, що він не в змозі виконати якесь договірне зобов'язання.

Стаття 12

1. Кожному, хто законно перебуває на території будь-якої держави, належить, у межах цієї території, право на вільне пересування і свобода вибору місця проживання.

2. Кожна людина має право покинути будь-яку країну, включаючи свою власну.

3. Згадані вище права не можуть бути об'єктом ніяких обмежень, крім тих, які передбачено законом, які є необхідними для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення або прав та свобод інших і є сумісними з іншими правами, визначеними в цьому Пакті.

4. Ніхто не може бути свавільно позбавлений права на в'їзд у свою власну країну.

Стаття 13

Іноземець, що законно перебуває на території будь-якої держави—учасниці цього Пакту, може бути висланий тільки на виконання рішення, винесеного відповідно до закону, і, якщо імперативні міркування державної безпеки не вимагають іншого, має право на подання доводів проти свого вислання, на перегляд своєї справи компетентною властю чи особою або особами, спеціально призначеними компетентною властю, і на те, щоб бути представленим для цієї мети перед цією властю, особою чи особами.

Стаття 14

1. Всі особи є рівними перед судами і трибуналами. Кожен має право при розгляді будь-якого кримінального обвинувачення, пред'явленого йому, або при визначенні його права та обов'язків у будь-якому цивільному процесі на справедливий і публічний розгляд справи компетентним, незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону. Преса і публіка можуть не допускатися на весь судовий розгляд або частину його з міркувань моралі, громадського порядку чи державної безпеки в демократичному суспільстві, або коли того вимагають інтереси приватного життя сторін, або — в тій мірі, в якій це, на думку суду, є строго необхідним, — при особливих обставинах, коли публічність порушувала б інтереси правосуддя; однак будь-яка

судова постанова в кримінальній або цивільній справі повинна бути публічною, за винятком тих випадків, коли інтереси неповнолітніх вимагають іншого чи коли справа стосується матримоніальних спорів або опіки над дітьми.

2. Кожен обвинувачений в кримінальному злочині має право вважатися невинним, поки винність його не буде доведена згідно з законом.

3. Кожен має право при розгляді будь-якого пред'явленого йому кримінального обвинувачення як мінімум на такі гарантії на основі цілковитої рівності:

а) бути терміново і докладно повідомленим мовою, яку він розуміє, про характер і підставу пред'явленого йому обвинувачення;

б) мати достатній час і можливості для підготовки свого захисту і спілкуватися з обраним самим ним захисником;

с) бути судженим без невинуватої затримки;

д) бути судженим в його присутності і захищати себе особисто або за посередництвом обраного ним захисника; якщо він не має захисника, бути повідомленим про це право і мати призначеного йому захисника в будь-якому разі, коли інтереси правосуддя того вимагають, безплатно для нього в усякому такому випадку, коли у нього немає достатньо коштів для оплати цього захисника;

е) допитувати свідків, які дають проти нього показання, або мати право на те, щоб цих свідків було допитано, і мати право на виклик і допит його свідків на тих самих умовах, які існують для свідків, що дають показання проти нього;

ф) користуватися безплатною допомогою перекладача, якщо він не розуміє мови, використовуваної в суді, або не говорить цією мовою;

г) не бути приневоленим до давання свідчень проти самого себе чи до визнання себе винним.

4. Щодо неповнолітніх процес повинен бути таким, щоб враховувались їх вік і бажаність сприяння їх перевихованню.

5. Кожен, кого засуджено за будь-який злочин, має право на те, щоб його засудження і вирок були переглянуті вищою судовою інстанцією згідно з законом.

6. Коли будь-яку особу остаточним рішенням було засуджено за кримінальний злочин і коли винесений їй вирок був потім скасований або їй було даровано помилування на тій підставі, що якась нова чи нововиявлена обставина незаперечно доводить наявність судової помилки, то ця особа, котра зазнала покарання в результаті такого засудження, одержує компенсацію згідно з законом, коли не буде доведено, що зазначена невідома обставина не була свого часу виявлена виключно або частково з її вини.

7. Ніхто не повинен бути вдруге засуджений чи покараний за злочин, за який він уже був остаточно засуджений або виправданий відповідно до закону і кримінально-процесуального права кожної країни.

Стаття 15

1. Ніхто не може бути визнаний винним у вчиненні будь-якого кримінального злочину внаслідок якоїсь дії чи упушення, що, згідно з діючим на момент його вчинення внутрідержавним законодавством або міжнародним правом, не були кримінальним злочином. Так само не може призначатися більш тяжке покарання, ніж те, яке підлягало застосуванню на момент вчинення кримінального злочину. Якщо після вчинення злочину законом встановлюється більш легке покарання, дія цього закону поширюється на даного злочинця.

2. Ніщо в цій статті не перешкоджає відданню під суд і покаранню будь-якої особи за будь-яке діяння чи упушення, що на момент вчинення були кримінальним злочином згідно з загальними принципами права, визнаними міжнародним товариством.

Стаття 16

Кожна людина, де б вона не перебувала, має право на визнання її правосуб'єктності.

Стаття 17

1. Ніхто не повинен зазнавати свавільного чи незаконного втручання в його особисте і сімейне життя, свавільних чи незаконних посягань на недоторканність його життя або таємницю його кореспонденції чи незаконних посягань на його честь і репутацію.

2. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання чи таких посягань.

Стаття 18

1. Кожна людина має право на свободу думки, совісті і релігії. Це право включає свободу мати чи приймати релігію або переконання на свій вибір і свободу сповідувати свою релігію та переконання як одноосібно, так і спільно з іншими, публічно чи приватно, у відправленні культу, виконанні релігійних і ритуальних обрядів та вчень.

2. Ніхто не повинен зазнавати примусу, що принижує його свободу мати чи приймати релігію або переконання на свій вибір.

3. Свобода сповідувати релігію або переконання підлягає лише обмеженням, які встановлено законом і які є необхідними для охорони суспільної безпеки, порядку, здоров'я і моралі, так само як і основних прав та свобод

інших осіб.

4. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються поважати свободу батьків і у відповідних випадках законних опікунів забезпечувати релігійне і моральне виховання своїх дітей відповідно до своїх власних переконань.

Стаття 19

1. Кожна людина має право безперешкодно дотримуватися своїх поглядів.

2. Кожна людина має право на вільне вираження свого погляду; це право включає свободу шукати, одержувати і поширювати будь-яку інформацію та ідеї, незалежно від державних кордонів, усно, письмово чи за допомогою друку або художніх форм вираження чи іншими способами на свій вибір.

3. Користування передбаченими в пункті 2 цієї статті правами накладає особливі обов'язки і особливу відповідальність. Воно може бути, отже, пов'язане з певними обмеженнями, які, однак, мають встановлюватися законом і бути необхідними:

- а) для поважання прав і репутації інших осіб;
- б) для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення.

Стаття 20

1. Будь-яка пропаганда війни повинна бути заборонена законом.

2. Будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути заборонений законом.

Стаття 21

Визнається право на мирні збори. Користування цим правом не підлягає ніяким обмеженням, крім тих, які накладаються відповідно до закону і які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної чи суспільної безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я і моральності населення або захисту прав та свобод інших осіб.

Стаття 22

1. Кожна людина має право на свободу асоціації з іншими, включаючи право створювати профспілки і вступати до них для захисту своїх інтересів.

2. Користування цим правом не підлягає ніяким обмеженням, крім тих, які передбачаються законом і які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної чи громадської безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я і моральності населення або захисту прав та свобод інших осіб. Ця стаття не перешкоджає запровадженню законних обмежень користування цим правом для осіб, що входять до складу збройних сил і поліції.

3. Ніщо в цій статті не дає права державам, які беруть участь у Конвенції Міжнародної організації праці 1948 року щодо свободи асоціацій і захисту прав на організацію, приймати законодавчі акти на шкоду гарантіям, передбаченим у зазначеній Конвенції, або застосувати закон так, щоб завдавалося шкоди цим гарантіям.

Стаття 23

1. Сім'я є природним і основним осередком суспільства і має право на захист з боку суспільства і держави.

2. За чоловіками і жінками, які досягли шлюбного віку, визнається право на одруження і право заснувати сім'ю.

3. Жоден шлюб не може бути укладений без вільної і цілковитої згоди тих, що одружуються.

4. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, повинні вжити належних заходів для забезпечення рівності прав і обов'язків обох з подружжя щодо одруження, під час перебування в шлюбі і при його розірванні. В разі розірвання шлюбу має передбачатися необхідний захист усіх дітей.

Стаття 24

1. Кожна дитина без будь-якої дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, національного чи соціального походження, майнового стану або народження має право на такі заходи захисту, які є необхідними в її становищі, як малолітньої, з боку її сім'ї, суспільства і держави.

2. Кожна дитина повинна бути зареєстрована негайно після її народження і повинна мати ім'я.

3. Кожна дитина має право на набуття громадянства.

Стаття 25

Кожний громадянин повинен мати без будь-якої дискримінації, згаданої в статті 2, і без необґрунтованих обмежень право і можливість:

а) брати участь у веденні державних справ як безпосередньо, так і за посередництвом вільно обраних представників;

- b) голосувати і бути обраним на справжніх періодичних виборах, які проводяться на основі загального і рівного виборчого права при таємному голосуванні і забезпечують свободу волевиявлення виборців;
- c) допускатися в своїй країні на загальних умовах рівності до державної служби.

Стаття 26

Всі люди є рівними перед законом і мають право без будь-якої дискримінації на рівний захист закону.

В цьому відношенні всякого роду дискримінація повинна бути заборонена законом, і закон повинен гарантувати всім особам рівний і ефективний захист проти дискримінації за будь-якою ознакою, як-от: раса, колір шкіри, стать, мова, релігія, політичні чи інші переконання, національне чи соціальне походження, майновий стан, народження чи інші обставини.

Стаття 27

У тих країнах, де існують етнічні, релігійні та мовні меншості, особам, які належать до таких меншостей, не може бути відмовлено в праві разом з іншими членами тієї ж групи користуватися своєю культурою, сповідувати свою релігію і виконувати її обряди, а також користуватися рідною мовою.

Прийнято 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН.

Док. ООН A/RES/2200 A (XXI)

* в цьому виданні не наведені частини IV – VI Пакту, присвячені механізму створення і функціонування Комітету з прав людини, а також такі, що містять процедуру приєднання до Пакту чи внесення поправок для нього.

КОНВЕНЦИЯ*
О ЗАЩИТЕ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА И ОСНОВНЫХ СВОБОД

(Рим, 4 ноября 1950 г.)
(с изменениями от 21 сентября 1970 г., 20 декабря 1971 г.,
1 января, 6 ноября 1990 г., 11 мая 1994 г.) ETS N 005

Правительства, подписавшие настоящую Конвенцию, являющиеся членами Совета Европы,
принимая во внимание Всеобщую декларацию прав человека, провозглашенную Генеральной Ассамблеей
Организации Объединенных Наций 10 декабря 1948 года,

учитывая, что эта Декларация имеет целью обеспечить всеобщее и эффективное признание и
осуществление провозглашенных в ней прав,

считая, что целью Совета Европы является достижение большего единства между его членами и что одним
из средств достижения этой цели является защита и развитие прав человека и основных свобод,

подтверждая свою глубокую приверженность основным свободам, которые являются основой
справедливости и всеобщего мира и соблюдение которых наилучшим образом обеспечивается, с одной
стороны, подлинно демократическим политическим режимом и, с другой стороны, всеобщим пониманием и
соблюдением прав человека, которым они привержены,

преисполненные решимости, как Правительства европейских государств, движимые единым стремлением и
имеющие общее наследие политических традиций, идеалов, свободы и верховенства права, сделать первые
шаги на пути обеспечения коллективного осуществления некоторых из прав, изложенных во Всеобщей
декларации,

согласились о нижеследующем:

Статья 1

Обязательство соблюдать права человека

Высокие Договаривающиеся Стороны обеспечивают каждому, находящемуся под их юрисдикцией, права и
свободы, определенные в разделе I настоящей Конвенции.

РАЗДЕЛ I

Права и свободы

Статья 2

Право на жизнь

1. Право каждого лица на жизнь охраняется законом. Никто не может быть умышленно лишен жизни иначе
как во исполнение смертного приговора, вынесенного судом за совершение преступления, в отношении
которого законом предусмотрено такое наказание.

2. Лишение жизни не рассматривается как нарушение настоящей статьи, когда оно является результатом
абсолютно необходимого применения силы:

- а)** для защиты любого лица от противоправного насилия;
- б)** для осуществления законного задержания или предотвращения побега лица, заключенного под стражу на
законных основаниях;
- с)** для подавления, в соответствии с законом, бунта или мятежа.

Статья 3

Запрещение пыток

Никто не должен подвергаться ни пыткам, ни бесчеловечному или унижающему достоинство обращению
или наказанию.

Статья 4

Запрещение рабства и принудительного труда

1. Никто не должен содержаться в рабстве или подневольном состоянии.
2. Никто не должен привлекаться к принудительному или обязательному труду.
3. Для целей настоящей статьи термин «**принудительный или обязательный труд**» не включает в себя:
 - a) всякую работу, которую обычно должно выполнять лицо, находящееся в заключении согласно положениям статьи 5 настоящей Конвенции или условно освобожденное от такого заключения;
 - b) всякую службу военного характера, а в тех странах, в которых правомерным признается отказ от военной службы на основании убеждений, службу, назначенную вместо обязательной военной службы;
 - c) всякую службу, обязательную в случае чрезвычайного положения или бедствия, угрожающего жизни или благополучию населения;
 - d) всякую работу или службу, являющуюся частью обычных гражданских обязанностей.

Статья 5

Право на свободу и личную неприкосновенность

1. Каждый имеет право на свободу и личную неприкосновенность. Никто не может быть лишен свободы иначе как в следующих случаях и в порядке, установленном законом:
 - a) законное содержание под стражей лица, осужденного компетентным судом;
 - b) законное задержание или заключение под стражу (арест) лица за неисполнение вынесенного в соответствии с законом решения суда или с целью обеспечения исполнения любого обязательства, предписанного законом;
 - c) законное задержание или заключение под стражу лица, произведенное с тем, чтобы оно предстало перед компетентным органом по обоснованному подозрению в совершении правонарушения или в случае, когда имеются достаточные основания полагать, что необходимо предотвратить совершение им правонарушения или помешать ему скрыться после его совершения;
 - d) заключение под стражу несовершеннолетнего лица на основании законного постановления для воспитательного надзора или его законное заключение под стражу, произведенное с тем, чтобы оно предстало перед компетентным органом;
 - e) законное заключение под стражу лиц с целью предотвращения распространения инфекционных заболеваний, а также законное заключение под стражу душевнобольных, алкоголиков, наркоманов или бродяг;
 - f) законное задержание или заключение под стражу лица с целью предотвращения его незаконного въезда в страну или лица, против которого предпринимаются меры по его высылке или выдаче.
2. Каждому арестованному незамедлительно сообщаются на понятном ему языке причины его ареста и любое предъявляемое ему обвинение.
3. Каждый задержанный или заключенный под стражу в соответствии с подпунктом «с» пункта 1 настоящей статьи незамедлительно доставляется к судье или к иному должностному лицу, наделенному, согласно закону, судебной властью, и имеет право на судебное разбирательство в течение разумного срока или на освобождение до суда. Освобождение может быть обусловлено предоставлением гарантий явки в суд.
4. Каждый, кто лишен свободы в результате ареста или заключения под стражу, имеет право на безотлагательное рассмотрение судом правомерности его заключения под стражу и на освобождение, если его заключение под стражу признано судом незаконным.
5. Каждый, кто стал жертвой ареста или заключения под стражу в нарушение положений настоящей статьи, имеет право на компенсацию.

Статья 6

Право на справедливое судебное разбирательство

1. Каждый в случае спора о его гражданских правах и обязанностях или при предъявлении ему любого уголовного обвинения имеет право на справедливое и публичное разбирательство дела в разумный срок независимым и беспристрастным судом, созданным на основании закона. Судебное решение объявляется публично, однако пресса и публика могут не допускаться на судебные заседания в течение всего процесса или его части по соображениям морали, общественного порядка или национальной безопасности в демократическом обществе, а также когда того требуют интересы несовершеннолетних или для защиты частной жизни сторон, или — в той мере, в какой это, по мнению суда, строго необходимо — при особых обстоятельствах, когда гласность нарушала бы интересы правосудия.
2. Каждый обвиняемый в совершении уголовного преступления считается невиновным, до тех пор пока его виновность не будет установлена законным порядком.
3. Каждый обвиняемый в совершении уголовного преступления имеет как минимум следующие права:
 - a) быть незамедлительно и подробно уведомленным на понятном ему языке о характере и основании предъявленного ему обвинения;
 - b) иметь достаточное время и возможности для подготовки своей защиты;
 - c) защищать себя лично или через посредство выбранного им самим защитника или, при недостатке у него средств для оплаты услуг защитника, пользоваться услугами назначенного ему защитника бесплатно, когда

того требуют интересы правосудия;

d) допрашивать показывающих против него свидетелей или иметь право на то, чтобы эти свидетели были допрошены, и иметь право на вызов и допрос свидетелей в его пользу на тех же условиях, что и для свидетелей, показывающих против него;

e) пользоваться бесплатной помощью переводчика, если он не понимает языка, используемого в суде, или не говорит на этом языке.

Статья 7

Наказание исключительно на основании закона

1. Никто не может быть осужден за совершение какого-либо деяния или за бездействие, которое согласно действовавшему в момент его совершения национальному или международному праву не являлось уголовным преступлением. Не может также налагаться наказание более тяжкое, нежели то, которое подлежало применению в момент совершения уголовного преступления.

2. Настоящая статья не препятствует осуждению и наказанию любого лица за совершение какого-либо деяния или за бездействие, которое в момент его совершения являлось уголовным преступлением в соответствии с общими принципами права, признанными цивилизованными странами.

Статья 8

Право на уважение частной и семейной жизни

1. Каждый имеет право на уважение его личной и семейной жизни, его жилища и его корреспонденции.

2. Не допускается вмешательство со стороны публичных властей в осуществление этого права, за исключением случая, когда такое вмешательство предусмотрено законом и необходимо в демократическом обществе в интересах национальной безопасности и общественного порядка, экономического благосостояния страны, в целях предотвращения беспорядков или преступлений, для охраны здоровья или нравственности или защиты прав и свобод других лиц.

Статья 9

Свобода мысли, совести и религии

1. Каждый имеет право на свободу мысли, совести и религии; это право включает свободу менять свою религию или убеждения и свободу исповедовать свою религию или убеждения как индивидуально, так и сообща с другими, публичным или частным порядком, в богослужении, обучении, отправлении религиозных и культовых обрядов.

2. Свобода исповедовать свою религию или убеждения подлежит лишь ограничениям, которые предусмотрены законом и необходимы в демократическом обществе в интересах общественной безопасности, для охраны общественного порядка, здоровья или нравственности или для защиты прав и свобод других лиц.

Статья 10

Свобода выражения мнения

1. Каждый имеет право свободно выражать свое мнение. Это право включает свободу придерживаться своего мнения и свободу получать и распространять информацию и идеи без какого-либо вмешательства со стороны публичных властей и независимо от государственных границ. Настоящая статья не препятствует государствам осуществлять лицензирование радиовещательных, телевизионных или кинематографических предприятий.

2. Осуществление этих свобод, налагающее обязанности и ответственность, может быть сопряжено с определенными формальностями, условиями, ограничениями или санкциями, которые предусмотрены законом и необходимы в демократическом обществе в интересах национальной безопасности, территориальной целостности или общественного порядка, в целях предотвращения беспорядков и преступлений, для охраны здоровья и нравственности, защиты репутации или прав других лиц, предотвращения разглашения информации, полученной конфиденциально, или обеспечения авторитета и беспристрастности правосудия.

Статья 11

Свобода собраний и объединений

1. Каждый имеет право на свободу мирных собраний и на свободу объединения с другими, включая право создавать профессиональные союзы и вступать в таковые для защиты своих интересов.

2. Осуществление этих прав не подлежит никаким ограничениям, кроме тех, которые предусмотрены законом и необходимы в демократическом обществе в интересах национальной безопасности и общественного порядка, в целях предотвращения беспорядков и преступлений, для охраны здоровья и нравственности или защиты прав и свобод других лиц. Настоящая статья не препятствует введению законных ограничений на осуществление этих прав лицами, входящими в состав вооруженных сил, полиции или административных

органов государства.

Статья 12

Право на вступление в брак

Мужчины и женщины, достигшие брачного возраста, имеют право вступать в брак и создавать семью в соответствии с национальным законодательством, регулирующим осуществление этого права.

Статья 13

Право на эффективное средство правовой защиты

Каждый, чьи права и свободы, признанные в настоящей Конвенции, нарушены, имеет право на эффективное средство правовой защиты в государственном органе, даже если это нарушение было совершено лицами, действовавшими в официальном качестве.

Статья 14

Запрещение дискриминации

Пользование правами и свободами, признанными в настоящей Конвенции, должно быть обеспечено без какой бы то ни было дискриминации по признаку пола, расы, цвета кожи, языка, религии, политических или иных убеждений, национального или социального происхождения, принадлежности к национальным меньшинствам, имущественного положения, рождения или по любым иным признакам.

Статья 15

Отступление от соблюдения обязательств в чрезвычайных ситуациях

1. В случае войны или при иных чрезвычайных обстоятельствах, угрожающих жизни нации, любая из Высоких Договаривающихся Сторон может принимать меры в отступление от ее обязательств по настоящей Конвенции только в той степени, в какой это обусловлено чрезвычайностью обстоятельств, при условии, что такие меры не противоречат другим ее обязательствам по международному праву.

2. Это положение не может служить основанием для какого бы то ни было отступления от положений статьи 2, за исключением случаев гибели людей в результате правомерных военных действий, или от положений статьи 3, пункта 1 статьи 4 и статьи 7.

3. Любая из Высоких Договаривающихся Сторон, использующая это право отступления, исчерпывающим образом информирует Генерального секретаря Совета Европы о введенных ею мерах и о причинах их принятия. Она также ставит в известность Генерального секретаря Совета Европы о дате прекращения действия таких мер и возобновлении осуществления положений Конвенции в полном объеме.

Статья 16

Ограничение на политическую деятельность иностранцев

Ничто в статьях 10, 11 и 14 не может рассматриваться как препятствие для Высоких Договаривающихся Сторон вводить ограничения на политическую деятельность иностранцев.

Статья 17

Запрещение злоупотреблений правами

Ничто в настоящей Конвенции не может толковаться как означающее, что какое-либо государство, какая-либо группа лиц или какое-либо лицо имеет право заниматься какой бы то ни было деятельностью или совершать какие бы то ни было действия, направленные на упразднение прав и свобод, признанных в настоящей Конвенции, или на их ограничение в большей мере, чем это предусматривается в Конвенции.

Статья 18

Пределы использования ограничений в отношении прав

Ограничения, допускаемые в настоящей Конвенции в отношении указанных прав и свобод, не должны применяться для иных целей, нежели те, для которых они были предусмотрены.

Совершено в Риме 4 ноября 1950 года на английском и французском языках, причем оба текста имеют одинаковую силу,
в единственном экземпляре, который хранится в архиве Совета Европы. Генеральный секретарь направляет

заверенные копии всем подписавшим Конвенцию государствам.

* для целей настоящего издания приведен Раздел I, посвященный правам человека, защищаемым Конвенцией. Разделы II и III, в которых приведены механизмы создания и функционирования Европейского суда, в данном издании не приводятся.

ПЕРЕЧЕНЬ

действующих Законов Украины, содержащих дискриминационные нормы относительно региональных языков или языков меньшинств

1. Закон Украины «Про мови в Українській РСР» № 8312-XI от 28.10.1989 г.

Возможности использования языков национальных меньшинств в делопроизводстве и документации (ст.11), в работе конференций, пленумов, сессий, заседаний, собраний, совещаний (ст. 15), в судопроизводстве (ст. 18), в производстве по делам об административных правонарушениях (ст. 19), в образовательном процессе в школах (ст. 27), в профессионально-технических училищах, средних специальных и высших учебных заведениях (ст. 28) ограничены территориями, на которых граждане, относящиеся к национальным меньшинствам, составляют большинство населения.

Реально эта норма может быть применима:

— относительно русского языка — на территории АР Крым и в г. Севастополе;

— относительно венгерского языка — в Береговском районе Закарпатской области;

— относительно румынского языка — в некоторых районах Черновицкой области.

2. Закон Украины «Про національні меншини в Україні» № 2494-XII от 25.06.1992 г.

Возможность реализовать большинство языковых прав национальных меньшинств ограничено территориями, где данное национальное меньшинство составляет большинство населения (ст. 8).

3. Кодекс административного судопроизводства Украины. Закон № 2747-IV от 23.06.2005 г.

Запрещено использование в судебных документах иных языков, чем украинский (ст. 15).

4. Гражданский процессуальный кодекс Украины. Закон № 1618-IV от 18.03.2004 г.

Запрещено использование в судопроизводстве иных языков, чем украинский (ст. 7).

5. Таможенный кодекс Украины. Закон Украины № 1970-XII от 12.12.1991 г.

Язык таможенных документов ограничен украинским и языком таможенных союзов, к которым присоединится Украина (ст. 42).

6. Закон Украины «Про судоустрій» № 3018-III от 07.02.2002 г.

Предусмотрено осуществление судопроизводства только на украинском языке (ст. 10).

7. Закон Украины «Про Конституційний Суд України» № 422/96-ВР от 16.10.1996 г.

Запрещено использование иных языков, кроме украинского, при осуществлении производства в Конституционном Суде (ст. 56).

8. Закон Украины «Про виконавче провадження» № 606-XIV от 21.04.1999 г.

Разрешено исполнительное производство только на украинском языке. Все остальные языки могут использоваться только через переводчика.

9. Закон Украины «Основи законодавства України про культуру» № 2117-XII от 14.02.1992 г.

Провозглашена забота о развитии украиноязычных форм культурной жизни. Для всех остальных языков национальных меньшинств провозглашен принцип «равных прав и возможностей». Т.е. возможности использовать русский и цыганский языки законодательно установлены одинаковыми.

10. Закон Украины «Про концепцію державної політики в галузі культури на 2005—2007 роки» № 2460 от 03.03.2005 г.

Исключены региональные языки из государственных целевых программ по подготовке, изготовлению, распространению печатной, электронной, аудиовизуальной информации о культурных ценностях Украины.

11. Закон Украины «Про концепцію Національної програми інформатизації» № 75/98-ВР от 04.02.1998 г.

Исключены русский, другие региональные языки из программы информатизации языковой сферы (разд. 9).

12. Закон Украины «Про Державний реєстр виборців» № 698-V от 22.02.2007 г.

Запрещено при составлении реестра использование иных языков, чем украинский. При этом транслитерация имен и фамилий граждан — по правилам, устанавливаемым Кабинетом министров Украины (ст. 4).

13. Закон Украины «Про внесення змін до Закону України «Про телебачення і радіомовлення» № 3317-IV от 12.01.2006 г.

— Запрещено использовать русский, другие региональные языки в общенациональном вещании (ст. 10).

— Запрещен показ по телевидению фильмов на иных языках, чем украинский (ст. 10).

— Вещание на региональных языках местными телерадиокомпаниями ограничено 25% времени вещания (ст. 10).

— Предусмотрен контроль языкового режима ТРК при выдаче лицензий (ст. 24 и 27) и в ходе вещания (ст. 48).

14. Закон Украины «Про внесення змін до деяких законів України за результатами парламентських слухань «Проблеми інформаційної діяльності, свободи слова, дотримання законності та стан інформаційної безпеки України» № 2680-III от 13.09.2001 г.

Внесены изменения в статью 24 Закона о телевидении и радиовещании, предусматривающие ужесточение контроля за языковым режимом ТРК при подаче заявки на лицензию на вещание.

15. Закон Украины «Про телебачення і радіомовлення» № 3759-XII от 21.12.1993 г.

— Запрещено использовать русский, другие региональные языки в общенациональном вещании (ст. 10).

— Запрещен показ по телевидению фильмов на иных языках, чем украинский (ст. 10).

— Вещание на региональных языках местными телерадиокомпаниями ограничено 25% времени вещания (ст. 10).

— Предусмотрен контроль языкового режима ТРК при выдаче лицензий (ст. 24 и 27) и в ходе вещания (ст. 48).

16. Закон Украины «Про кінематографію» № 998-XIV от 16.07.1999 г.

Хотя ст. 14 данного Закона в принципе разрешает прокат фильмов на региональных языках, решение Конституционного Суда Украины от 20.12.2007 г. фактически отменило эту норму.

17. Закон Украины «Про видавничу справу» № 318/97-ВР от 05.06.1997 г.

— Только для украинского языка и языка немногочисленных национальных меньшинств предусмотрена государственная поддержка при осуществлении издательской деятельности, при этом поддержка русского языка исключена (ст. 5 и 6).

— Исключено использование русского, других региональных языков при изготовлении бланков, форм, квитанций, удостоверений, дипломов.

18. Закон Украины «Про внесення змін до закону України «Про рекламу» № 1121-IV от 11.07.2003 г.

Запрещено использование в рекламной деятельности иных языков, чем украинский (ст. 6).

19. Закон Украины «Про охорону прав на сорти рослин» № 3116-XII от 21.04.1993 г.

— Запрещено подавать заявку на сорт растения на ином языке, чем украинский (ст. 20).

— Запрещено использовать другие языки, кроме украинского (и латыни) для обозначения сорта растения (ст. 20 и 35).

— Запрещено подавать сведения о заявителе на ином языке, чем украинский (ст. 21).

— Запрещено использование иных языков, кроме украинского, при подаче письменного сообщения о временной правовой защите (ст. 32).

— Запрещена регистрация сортов на иных языках, кроме украинского (и латыни).

20. Закон Украины «Про внесення змін до Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» № 311-V от 02.11.2006 г.

Запрещено использовать другие языки, кроме украинского (и латыни) для обозначения сорта растения.

21. Закон Украины «Про внесення змін до Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» №

2986-III от 17.01.2002 г.

- Запрещено подавать заявку на сорт растения на ином языке, чем украинский (ст. 20).
- Запрещено использовать другие языки, кроме украинского (и латыни) для обозначения сорта растения (ст. 20).
- Запрещено подавать сведения о заявителе на ином языке, чем украинский (ст. 21).
- Запрещено использование иных языков, кроме украинского, при подаче письменного сообщения о временной правовой защите (ст. 32).
- запрещена регистрация сортов на иных языках, кроме украинского (и латыни).

22. Закон Украины «Про Червону книгу України» № 3055-III от 07.02.2002 г.

Запрещено использовать другие языки, кроме украинского (и латыни) для обозначения названия (ст.12).

23. Закон Украины «Про вищу освіту» № 2984-III от 17.01.2002 г.

В государственном стандарте образования как условие патриотизма определено знание украинского языка (о необходимости такого же отношения к родному региональному языку не сказано).

24. Закон Украины «Про збройні сили України» № 1934-XII от 06.12.1991 г.

Из служебной деятельности исключены все языки, кроме украинского (ст. 13).

25. Закон Украины «Про внесення змін до Закону України «Про збройні сили України» № 2019-III от 05.10.2000 г.

Из служебной деятельности исключены все языки, кроме украинского (ст. 13).

26. Закон Украины «Про державний кордон України» № 1777-XII от 04.11.1991 г.

Исключены все языки, кроме украинского и английского, при составлении протокола осмотра задержанного судна.

27. Закон Украины «Про громадянство України» № 2235-III от 18.01.2001 г.

Только знание украинского языка дает возможность получения гражданства. Знание региональных языков не является основанием для предоставления гражданства (ст. 9).

28. Закон Украины «Про угоди про розподіл продукції» № 1039-XIV от 14.09.1999 г.

Запрещено использование иных языков, чем украинский, в соглашении о распределении продукции (ст. 10 и 13).

29. Закон Украины «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» № 331-XIV от 22.12.1998 г.

Запрещено использование иных языков, кроме украинского, при проведении антисубсидициальных расследований. При этом учитываются только документы на украинском языке (ст. 3).

30. Закон Украины «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту» № 330-XIV от 22.12.1998 г.

Запрещено использование иных языков, кроме украинского, при проведении антидемпинговых расследований (ст. 4).

31. Закон Украины «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» № 332-XIV от 22.12.1998 г.

Запрещено использование иных языков, кроме украинского, при проведении расследований (ст. 3).

32. Закон Украины «Про ратифікацію Європейської конвенції про видачу правопорушників, 1957 рік, Додаткового протоколу 1975 року та Другого додаткового протоколу 1978 року до Конвенції» № 43/98-ВР от 16.01.1998 г.

Исключена возможность использования русского, других региональных языков при подаче запроса о выдаче правонарушителя (оговорки к ст. 23).

33. Закон Украины «Про ратифікацію Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах, 1959 рік, та Додаткового протоколу 1978 року до Конвенції» № 44/98-ВР от 16.01.1998 г.

Исключена возможность использования русского, других региональных языков при взаимной помощи в уголовных делах (оговорки к п. 2 ст. 16).

34. Закон Украины «Про ратифікацію Конвенції про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, отриманих злочинним шляхом» № 738/97-ВР от 17.12.1997 г.

Исключена возможность использования русского, других региональных языков при осуществлении поиска, ареста и конфискации доходов, полученных преступным путем.

35. Закон Украины «Про приєднання України до Конвенції про отримання за кордоном доказів у цивільних або комерційних справах» № 2051-ІІІ от 19.10.2000 г.

Исключены все языки, кроме украинского, для составления судебных поручений или их перевода (оговорки к ст. 2 Конвенции).

36. Закон Украины «Про ратифікацію Європейської конвенції про міжнародну дійсність кримінальних вироків» № 172-ІV от 26.09.2002 г.

Введена обязательность подачи запросов или сопроводительных документов на украинском языке, при этом русский язык не предусмотрен, но допускается подача на официальных языках Совета Европы (оговорки к ст. 19).

37. Закон Украины «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» № 3477-V от 23.02.2006 г.

— Не предусмотрен перевод на региональные языки сжатых изложений решений Европейского суда (ст. 4).

— Не предусмотрен перевод на региональные языки и публикация текстов решений Европейского суда (ст. 6).

38. Закон Украины «Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції» № 468/97-ВР от 17.07.1997 г.

Запрещено использовать иные языки, кроме украинского, для нанесения сведений о товаре, помещаемых на упаковке или на самом товаре (ст. 4).

39. Закон Украины «Про географічні назви» № 2604-ІV от 31.05.2005 г.

Предусмотрено обозначение названий географических объектов на украинском языке. Допускается и на языках национальных меньшинств — в местах их компактного проживания (однако это понятие законодательно не установлено). Нормирование названия предусмотрено с учетом языковых особенностей национальных меньшинств, но только в случае, если такое национальное меньшинство составляет большинство населения данной местности (ст. 6).

40. Закон Украины «Про внесення змін до статті 4 Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб» № 2552-ІV от 21.04.2005 г.

Предусмотрено освобождение от налогообложения сумм, выплачиваемых победителям конкурса украинского языка им. Петра Яцика (относительно конкурсов по знанию других языков граждан Украины такая норма отсутствует).

41. Закон Украины «Про податок з доходів фізичних осіб» № 889-ІV от 22.05.2003 г.

— Исключено использование всех языков, кроме украинского, при заполнении декларации о доходах (ст. 18).

— Предусмотрено освобождение от налогообложения сумм, выплачиваемых победителям конкурса украинского языка им. Петра Яцика, в то время как относительно конкурсов по знанию других языков граждан Украины такая норма отсутствует (ст. 4).

42. Закон Украины «Про податок на додану вартість» № 168/97-ВР от 03.04.1997 г.

Предусмотрено освобождение от налога на добавленную стоимость словарей украино-иностраных и иностранно-украинских. Относительно словарей других языков граждан Украины такая норма отсутствует (ст. 5).

43. Закон Украины «Про внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» № 283/97-ВР от 22.05.1997 г.

— Исключена возможность предоставления налоговым органом нерезиденту подтверждения уплаты налога на _____ ином _____ языке

(в т.ч. и русском), чем украинский (ст. 16).

44. Закон Украины «Про оподаткування прибутку підприємств» № 334/94-ВР от 28.12.1994 г.

— По запросу представителя налогового органа плательщик налога обязан обеспечить перевод за собственный счет отчетных и подтверждающих документов с иностранного (в т.ч. и русского) языка (ст. 5).

— Исключена возможность предоставления налоговым органом нерезиденту подтверждения уплаты налога на _____ ином _____ языке (в т.ч. и русском), чем украинский (ст. 16).

45. Закон Украины «Про банки і банківську діяльність» № 2121-III от 07.12.2000 г.

Исключено предоставление документов на иных языках, чем украинский, при регистрации банка (ст. 22 и 24).

46. Закон Украины «Про внесення змін до Закону України «Про банки і банківську діяльність» № 358-V от 16.11.2006 г.

Только на украинский язык должны переводиться официальные документы (к ст. 24).

47. Закон Украины «Про обіг векселів в Україні» № 2374-III от 05.04.2001 г.

Запрещено использование всех языков, кроме украинского, при составлении векселей (ст. 5).

48. Закон Украины «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058-IV от 09.07.2003 г.

Только на украинском языке может подаваться тендерная документация (ст. 92).

49. Закон Украины «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців» № 755-IV от 15.05.2003 г.

Запрещено подавать (посылать) документы государственному регистратору на ином языке, чем украинский (ст. 8).

50. Закон Украины «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції» № 1393-XIV от 14.01.2000 г.

К некачественным или опасным продуктам отнесены те, на которых маркировка нанесена на ином языке, чем _____ украинский (ст. 1).

51. Закон Украины «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України щодо охорони інтелектуальної власності» № 75/95-ВР от 28.02.1995 г.

Запрещено украинским заявителям использовать в товарах и знаках для товаров и услуг иные языки, кроме украинского, если они не предназначены на экспорт (п. 7).

52. Закон Украины «Про внесення змін до Закону України «Про ветеринарну медицину» № 361-V от 16.11.2006 г.

— Запрещено в регистрационных документах на ветеринарный препарат использовать маркировку на иных языках, чем украинский (ст. 63).

— Запрещено в инструкциях на ветеринарный препарат использовать иные языки, чем украинский (ст. 67).

— Запрещено в инструкциях на кормовые добавки использовать иные языки, чем украинский (ст. 76).

53. Закон Украины «Про ветеринарну медицину» № 2498-XII от 25.06.1992 г.

— Запрещено в регистрационных документах на ветеринарный препарат использовать маркировку на иных языках, чем украинский (ст. 63).

— Запрещено в инструкциях на ветеринарный препарат использовать иные языки, чем украинский (ст. 67).

— Запрещено в инструкциях на кормовые добавки использовать иные языки, чем украинский (ст. 76).

54. Закон Украины «Про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру» № 355-V от 16.11.2006 г.

Исключена возможность заниматься адвокатской практикой для лиц, не владеющих украинским языком (ст. 2).

55. Закон Украины «Про адвокатуру» № 2887-XII от 21.04.1993 г.

Исключена возможность заниматься адвокатской практикой для лиц, не владеющих украинским языком (ст. 2).

**56. Закон України «Про вибори Президента України»
№ 1630-IV от 18.03.2004 г.**

- Закон обязал кандидатов подавать предвыборную программу только на украинском языке.
- Закон исключил возможность изготовления избирательных бюллетеней на ином языке, чем украинский.

57. Закон України «Про вибори народних депутатів України» № 1665-IV от 25.03.2004 г.

- Исключена возможность быть членом окружной избирательной комиссии для лиц, не владеющих украинским языком (ст. 27).
- Исключена возможность для партий или блоков представлять предвыборную программу на ином языке, чем украинский (ст. 58).
- Исключена возможность для лиц, не владеющих украинским языком, сопровождать официальных наблюдателей из иностранных государств (ст. 77).

58. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» № 3253-IV от 21.12.2005 г.

- Исключена возможность быть членом территориальной избирательной комиссии для лиц, не владеющих украинским языком (ст. 21).

59. Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» № 1667-IV от 06.04.2004 г.

- Исключена возможность быть членом территориальной избирательной комиссии для лиц, не владеющих украинским языком (ст. 21).
- Запрещено для местных организаций партий или блоков представлять предвыборную программу на региональных языках (ст. 36).
- Запрещено на местных выборах использовать региональные языки при изготовлении избирательных бюллетеней (ст. 65).

60. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про статус народного депутата України» № 2328-III от 05.04.2001 г.

- Исключается подбор депутатом в качестве своих помощников-консультантов лиц, не владеющих свободно украинским языком (ст. 34).

61. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини» № 191-IV от 24.10.2002 г.

- Введены языковые ограничения (ст. 7).

62. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про якість та безпеку харчових продуктів та продовольчої сировини» № 2809-IV от 06.09.2005 г.

- К опасным пищевым продуктам отнесены те продукты, этикетки которых выполнены не на украинском языке (ст. 1).
- Запрещено обращение пищевых продуктов, если их этикетки выполнены на ином языке, чем украинский (ст. 38).

63. Закон України «Про безпечність та якість харчових продуктів» № 771/97-ВР от 23.12.1997 г.

- Запрещено обращение пищевых продуктов, которые маркированы и/или снабжены этикетками на ином языке, чем украинский (ст. 1, 36 и 38).

64. Закон України «Про дитяче харчування» № 142-V от 14.09.2006 г.

- Запрещено использовать на этикетках все языки, кроме украинского (ст. 11).

65. Закон України «Про транспортно-експедиторську діяльність» № 1955-IV от 01.07.2004 г.

- Запрещено при перевозках внутри Украины использовать иной язык, чем украинский, при составлении договоров транспортного экспедирования и заполнении товарно-транспортных документов (ст. 9).

66. Закон України «Про міжнародні договори України» № 1906-IV от 29.06.2004 г.

- Не предусмотрено опубликование международных договоров Украины на иных языках, чем украинский.

67. Закон Украины «Про захист суспільної моралі» № 1296-IV от 20.11.2003 г.

Установлен обязательный перевод рекламной продукции эротического и сексуального характера на «язык большинства населения страны», т.е. на украинский (ст. 14).

68. Закон Украины «Про внесення змін до Закону України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм» № 1098-IV от 10.07.2003 г.

Предусмотрен перевод договоров только на украинский язык (ст. 5).

69. Закон Украины «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» № 1587-III от 23.03.2000 г.

Предусмотрен перевод договоров только на украинский язык (ст. 5).

70. Закон Украины «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо правової охорони інтелектуальної власності» № 850-IV от 22.05.2003 г.

— Запрещено использовать иной язык, чем украинский, при подаче ходатайства о регистрации знаков и сведений о заявителе, а также при подаче заявки на выдачу патента (ст. 8 и 13).

— Обязателен перевод на описания изобретения и заявления на украинский язык (ст. 13 и 14).

71. Закон Украины «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» № 3164-IV от 01.12.2005 г.

Предписано использование украинского языка в национальных стандартах, технических регламентах, процедурах оценки соответствия, формах сертификатов и деклараций о соответствии (ст. 6). Но есть оговорка, что при необходимости (какой — не указано) могут использоваться языки соответствующих международных и региональных (каких — не указано) организаций.

72. Закон Украины «Про внесення змін до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 1771-III от 01.06.2000 г.

— Исключена возможность подавать заявку, заявление и сведения о заявителе на русском, других региональных языках (ст. 12).

— Возмещение ущерба от несанкционированного использования изобретения или полезной модели возможно лишь в случае, если письменное сообщение об этом было направлено на украинском языке (ст. 21).

73. Закон Украины «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» № 3687-XII от 15.12.1993 г.

— Исключена возможность подавать заявку на русском, других региональных языках (ст. 12).

— Исключена возможность подавать заявление и сведения о заявителе на русском, других региональных языках (ст. 13).

— Перевод иностранной заявки разрешается только на украинский язык (ст. 14 и 15).

— Возмещение ущерба от несанкционированного использования изобретения или полезной модели возможно лишь в случае, если письменное сообщение об этом было направлено на украинском языке (ст. 21).

74. Закон Украины «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» № 3698-XII от 15.12.1993 г.

— Запрещено подавать заявку на получение свидетельства на ином языке, чем украинский (ст. 7).

— Запрещено подавать ходатайство, сведения о заявителе на ином языке, чем украинский (ст. 8).

75. Закон Украины «Про охорону прав на зазначення походження товарів» № 752-XIV от 16.06.1999 г.

Запрещено подавать на ином языке, чем украинский, заявки на регистрацию квалифицированного происхождения и/или права на использование квалифицированного происхождения товара. Документы, подаваемые вместе с заявкой, должны быть переведены только на украинский язык (ст. 10).

76. Закон Украины «Про охорону прав на промислові зразки» № 3688-XII от 15.12.1993 г.

— Запрещено использовать иные языки, чем украинский, при подаче заявки на выдачу патента (ст. 11).

— Запрещено использовать иные языки, чем украинский, при подаче ходатайства, сведений о заявителе, описания образца (ст. 12).

77. Закон Украины «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» № 621/97-ВР от

11.05.1997 г.

- Запрещена подача заявки на регистрацию топографии на ином языке, чем украинский (ст. 9).
- Запрещено использование в свидетельстве иных языков, чем украинский (ст. 14).

78. Закон Украины «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» № 802-IV от 15.05.2003 г.

Пункт 5 данного Закона содержит норму, согласно которой ЛЮБЫЕ действия по утверждению украинского языка как государственного не считаются препятствующими или создающими угрозу сохранению или развитию региональных языков. На практике это положение дало возможность полностью игнорировать нормы Хартии при искоренении региональных языков и проведении политики ассимиляции и этноцида относительно нетитульных этносов.

Примечания:

1. При составлении данного перечня не анализировались Законы Украины, утратившие силу.
2. При составлении данного перечня к дискриминационным не отнесены Законы, предписывающие обязательность знания украинского языка судьями, государственными служащими, претендентами на высшие должностные посты в государстве. Хотя в качестве дискриминационной меры относительно региональных языков можно расценивать отсутствие в данных законах какого-либо упоминания необходимости знания русского, других региональных языков вышеупомянутыми лицами, что не в полной мере соответствует подпункту «с» пункта 4 статьи 10 Европейской хартии региональных языков или языков меньшинств.
3. В данном перечне не приведены законы Украины, сами по себе не содержащие дискриминационных положений относительно русского, других региональных языков, но имеющие отсылочные нормы к дискриминационным положениям Закона Украины «Про мови в Українській РСР» № 8312-XI от 28.10.1989 г.

ЗВЕРНЕННЯ

Харківської обласної ради до Генерального секретаря Ради Європи пана Террі Девіса

Шановний пане Девісе!

Відповідно до норм статей 15 та 16 Європейської хартії регіональних мов або мов меншин вважаємо за необхідне поінформувати Вас про перебіг подій, які зробили неможливим застосування норм Європейської хартії регіональних мов або мов меншин в Україні.

Європейська хартія регіональних мов або мов меншин була ратифікована Законом України № 802-IV від 15 травня 2003 року і відповідно до положень статті 9 Конституції України стала частиною національного законодавства України. Застосування норм Європейської хартії регіональних мов або мов меншин в Україні сприяло б залученню нашої держави до Європейських правових норм, допомогло б досягненню злагоди і порозуміння в суспільстві та мало б стати стабілізуючим чинником в такій багатонаціональній державі, якою є Україна.

На жаль, деякі державні органи України використовують свої повноваження, щоб унеможливити виконання Україною норм Європейської хартії регіональних мов або мов меншин. Так, органи прокуратури протягом червня — вересня 2006 р. опротестували всі рішення органів місцевого самоврядування щодо реалізації положень частини III Європейської хартії регіональних мов або мов меншин. Ці протести було внесено прокуратурою, незважаючи на те, що такі рішення органів місцевого самоврядування були прийняті відповідно до Указу Президента України № 295 від 7 квітня 2006 р. Згодом прокуратура скасувала в судовому порядку рішення більшості органів місцевого самоврядування про забезпечення прав людини відповідно до положень III Європейської хартії регіональних мов або мов меншин. Такі судові рішення були прийняті в містах Дніпропетровську, Запоріжжі, Кривому Розі, Донецьку.

В Харківській області за позовом прокуратури було призупинено рішення Харківської обласної ради «Про реалізацію конституційних гарантій на вільне використання російської мови в Харківській області та сприяння виконанню зобов'язань України щодо реалізації норм Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» № 10-V від 3 червня 2006 року, що стало перешкодою для реалізації мешканцями Харківської області своїх прав, які надає їм Європейська хартія регіональних мов або мов меншин. Нагадаємо, що ці права громадянам України було гарантовано згідно з зобов'язаннями, які взяла держава Україна перед Радою Європи згідно з Законом про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин. З часу судового призупинення рішення Харківської обласної ради №10-V від 3 червня 2006 року пройшло три судових засідання, але й досі залишається чинною заборона суду на використання норм статей 10, 11, 12, 13 Європейської хартії щодо користування регіональною мовою в діяльності органів місцевого самоврядування, в закладах освіти, науки, культури, в засобах масової інформації, на підприємствах та в об'єднаннях громадян.

Враховуючи, що наступне судове засідання за позовом прокуратури до Харківської обласної ради призначене на 1 лютого 2007 року, запрошуємо представників Ради Європи відвідати це засідання і наочно пересвідчитись, як органи прокуратури України позбавляють громадян України можливості скористатися правами, які надані їм згідно із зобов'язаннями, які взяла Україна перед Радою Європи.

Шановний пане Девісе, просимо Вас відповідно до вимог статті 16 Європейської хартії регіональних мов або мов меншин доручити Комітету експертів уважно вивчити ситуацію, що склалася в Україні з дотриманням норм Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, і врахувати факти, наведені в нашому зверненні, при підготовці доповіді Комітету Міністрів, а також при підготовці рекомендацій державі Україна щодо усунення перешкод стосовно реалізації норм Європейської хартії регіональних мов або мов меншин.

Схвалено рішенням

Харківської обласної ради V скликання

від 26 грудня 2006 року № 162-V

Unofficial translation

APPEAL
Of Kharkiv Region Council to mr. Terry Davis,
Secretary General of the Council of Europe

Dear Mr. Davis!

According to Article 15 and Article 16 of the European Charter for Regional or Minority Languages we find it essential to inform you about the course of events which have made it impossible to implement the European Charter for Regional or Minority Languages in Ukraine.

The European Charter for Regional or Minority Languages was ratified by the Law of Ukraine № 802-IV from May 15, 2003 and according to the regulations of Article 9 of the Constitution of Ukraine it became a part of Ukrainian national legislation. The application of European Charter for Regional or Minority Languages' norms would bring our country closer to the European legal norms, enhance peace and understanding within the community and would act as a stabilizing factor for such a multinational country as Ukraine.

Unfortunately some state bodies of Ukraine use their authority to render the application of European Charter for Regional or Minority Languages impossible for Ukraine. Thus, during the period from June till September 2006 Public Prosecutor's Office protested against all Decisions by local government concerning the realization of regulations from Part III of the European Charter for Regional or Minority Languages. These protests were introduced despite the fact that the decisions of local government were made in line with the Decree of the President of Ukraine № 295 from April 7, 2006. Later Public Prosecutor's Office cancelled judicially the majority of local government's decisions on human right provision in accordance with Part III of the European Charter of Regional or Minority Languages. Similar judgments of court were introduced in the cities of Dniepropetrovsk, Zaporizhzhia, Kryvy Rig, Donetsk.

In Kharkiv region Public Prosecutor's Office withheld the decision of Kharkiv Region Council «On the Implementation of Constitutional Guarantees for Free Usage of the Russian Language in Kharkiv Region and on the Enhancement of Ukraine's Obligations under the European Charter for Regional or Minority Languages» № 10-V from June 3, 2006 which impeded the people of Kharkiv region from realization of their rights under the European Charter for Regional or Minority Languages. These rights of the citizens of Ukraine were guaranteed in accordance with the obligations undertaken by Ukraine before the Council of Europe in line with the Law on Ratification of European Charter for Regional or Minority Languages. Since the decision of Kharkiv Region Council № 10-V from June 3, 2006 was withheld three judicial sittings have taken place and court's restraint on the realization of Article 10, 11, 12, 13 of the European Charter on Using Regional Language in local government, educational, scientific and cultural establishments, mass media, at enterprises and community unions is still in force.

Taking into consideration the fact that the next sitting of the court was appointed for February 1, 2007 we invite the representatives of the Council of Europe to attend this sitting and to see for themselves how Public Prosecutor's Office deprive the citizens of Ukraine of the possibility to enjoy the rights provided by them by the obligations undertaken by Ukraine before the Council of Europe.

Dear Mr. Davis, we kindly ask you in line with Article 16 of the European Charter for Regional or Minority Languages to entrust the Committee of Experts to investigate the current situation in Ukraine and to take into consideration the facts given in our Appeal when preparing the report for the Committee of Ministers as well as when drawing up recommendations for Ukraine to eliminate existing impediments against the realization of European Charter for Regional or Minority Languages norms.

Adopted by Kharkiv Region Council
December 26, 2006
Decision № 162-V

ЗВЕРНЕННЯ

Харківської обласної ради до Генерального секретаря Ради Європи щодо перешкод в реалізації норм Європейської хартії регіональних мов або мов меншин

Вельмишановний пане Девісе!

Вважаємо за необхідне відповідно до статей 15 та 16 Європейської хартії регіональних мов або мов меншин в Україні поінформувати Вас про перешкоди в застосуванні її норм в Україні.

Європейська хартія регіональних мов або мов меншин була ратифікована Законом України № 802-IV від 15 травня 2003 року і відповідно до положень статті 9 Конституції України стала частиною національного законодавства України. На виконання Закону про ратифікацію Хартії Харківська обласна рада ухвалила рішення № 10-V від 03 червня 2006 року «Про реалізацію конституційних гарантій на вільне використання російської мови в Харківській області та сприяння виконанню зобов'язань України щодо реалізації норм Європейської хартії регіональних мов або мов меншин», яке на сьогодні є чинним.

Уряд України 12 лютого 2008 року почав вживати дії щодо скасування в судовому порядку рішення Харківської обласної ради про використання норм Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, що унеможливило забезпечення права окремої категорії громадян Харківщини на використання рідної мови.

Враховуючи, що на цей час експерти Ради Європи опрацьовують доповідь України щодо виконання нею норм Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, запрошуємо їх відвідати це судове засідання і наочно пересвідчитись, як Уряд України позбавляє громадян України можливості скористатися правами, наданими їм згідно із зобов'язаннями, які взяла Україна перед Радою Європи.

Крім того, просимо взяти до уваги, що Міністерством культури і туризму України заборонено демонстрацію в кінотеатрах України фільмів регіональними мовами або мовами меншин, що порушує норми статті 12 Європейської хартії, а Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення введено обмеження щодо трансляції телерадіокомпаніями аудіовізуальних творів регіональними мовами або мовами меншин, а також створюються перешкоди щодо трансляції телевізійних передач мовами меншин з сусідніх країн, в порушення норм статті 11 Європейської хартії.

Шановний пане Девісе, просимо Вас для забезпечення дотримання в Україні норм Європейської хартії регіональних мов або мов меншин доручити Комітету експертів уважно вивчити ситуацію, що склалася в Україні стосовно дотримання Хартії, та при підготовці доповіді Комітету міністрів і рекомендацій державі Україна щодо усунення перешкод стосовно реалізації норм Європейської хартії, врахувати факти, наведені в нашому зверненні.

**Схвалено рішенням
Харківської обласної ради V скликання
від 19 березня 2008 року № 665-V**

Unofficial translation

APPEAL

Of Kharkiv Regional Council to the Secretary General of the Council of Europe on the obstructions against the European Charter of Regional and Minority Languages implementation

Your Excellency Mr Davis!

In line with the Articles 15 and 16 of the European Charter of Regional and Minority Languages in Ukraine we think it necessary to inform you on the obstructions against its implementation in Ukraine.

The European Charter of Regional and Minority Languages was ratified by the Law of Ukraine No. 802-IV from May 15, 2003 and in accordance with the regulations of the Constitution of Ukraine it has become a part of Ukrainian national legislation. With the view of implementing the Law on Charter's ratification Kharkiv Regional Council adopted the Resolution No. 10-V dated June 3, 2006 «On the Implementation of Constitutional Guarantees on the Russian Language's Free Use in Kharkiv Region and Enhancement of the Fulfillment of Ukraine's Obligations on the European Charter of Regional and Minority Languages Implementation» which is valid as of today.

The Government of Ukraine on February 12, 2008 started the actions on the court-approved abolishment of Kharkiv Regional Council's Resolution on realizing the European Charter Regional and Minority Languages norms which unable the exercising of the right to use the mother tongue by a certain category of Kharkiv population.

Taking into consideration that for the time being the Experts of the Council of Europe are working at Ukraine's report on the European Charter of Regional and Minority Languages Norms Implementation we invite them to attend the sittings of the court and to see themselves the Government of Ukraine deny the right of the citizens of Ukraine to use the rights given to them in accordance with the obligations undertaken by Ukraine in front of the Council of Europe.

Besides we kindly ask you to consider that the Ministry of Culture and Tourism of Ukraine prohibits screening the films in the regional or minority languages in the cinemas of Ukraine which is the violation of the Article 12 of the European Charter of Regional and Minority Languages and the Ukrainian National Council on Broadcasting has established the restrictions on airing audio and video products in the regional or minority languages. Also there are restrictions on broadcasting TV programs in the minority languages from the neighboring countries which is the violation of Article 11 of the European Charter.

Dear Mr. Davis! We kindly ask you to empower the Experts Committee to consider this situation attentively and to give the aforementioned facts on the situation on European Charter of Regional and Minority Languages Implementation in Ukraine in the Report of Ministers' Committee and Recommendations for Ukraine.

Approved by the Resolution of Kharkiv Regional Council

No. 665-V dated March 19, 2008

(XXVth session, Vth convocation)